

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

مجلة كلية الإلهيات في جامعة بينكول

Bingol University
Journal of Theology Faculty

ISSN: 2147-0774

Cilt: V | Sayı: 9 | Yıl: 2017/1

Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (BÜİFD), yılda iki kez
25 Haziran/25 Aralık basılı yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Bu dergi ulusal ve veri indeksleri ile atif dizin tarafından
taranmaktadır.

BÜİFD dergisinde yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa ait olup, izinsiz,
kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Cilt: V, Sayı: 9, yıl: 2017/1

ISSN: 2147-0774

Sahibi / Owner / المشرف العام /
(Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Adına)
(On Behalf of Bingol Universty Theology Faculty)
Prof. Dr. Hakan OLGUN

Editör / Editor / رئيس التحرير
Yrd. Doç. Dr. Thamer HATAMLEH
Editör Yardımcıları / Assistants / مساعداو رئيس التحرير
Arş. Gör. Hüsnü TURGUT
Arş. Gör. Eyüp SEVİNÇ
Arş. Gör. Muhammed ASLAN

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şirin AYIŞ

Baskı Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date
25 Haziran 2017

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Şemal Medya Tasarım Ofisi
semalmedya@gmail.com

Baskı / Printing
Enes Basın Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.
Litros Yolu, Fatih İş Merkezi No: 12/210
Topkapı / İstanbul - Tel: 0212 501 47 63

BİNGOL UNIVERSITY
JOURNAL OF THEOLOGY FACULTY

Volume: V, Issue: 9, Year: 2017/1

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. Hakan OLGUN
Prof. Dr. Orhan BAŞARAN
Doç. Dr. Mustafa KIRKIZ
Doç. Dr. Nusretin BOLELLİ
Doç. Dr. Ousama EKHTIAR
Yrd. Doç. Dr. Muhammed ÇETKİN
Yrd. Doç. Dr. Murat KAYA
Yrd. Doç. Dr. Abdunasır SÜT
Yrd. Doç. Dr. İsmail NARİN
Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÖZDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Emrullah ÜLGEN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şirin AYIŞ
Yrd. Doç. Dr. Bedrettin BASUĞUY

Yazışma Adresi / Corresponding Adress
Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
12000 BİNGÖL
Tel: +90 (426) 2160005 -Fax: +90 (426) 2160035

Elektronik Posta / E-Mail
bingolilahiyatdersisi@hotmail.com

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK (Bingöl Üniversitesi) Prof. Dr. Abdülaziz BEKİ (Sebahattin Zaim Üniversitesi) Prof. Dr. Abdurrahman ACAR (Dicle Üniversitesi) Prof. Dr. Abdülaziz BAYINDIR (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Ali AKYÜZ (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Bilal AYBAKAN (İbn Haldun Üniversitesi) Prof. Dr. Cafer Sadık YARAN (On Dokuz Mayıs Üniversitesi) Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCİ (Siirt Üniversitesi) Prof. Dr. Erkan YAR (Fırat Üniversitesi) Prof. Dr. Faruk BEŞER (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT (Muş Alparslan Üniversitesi) Prof. Dr. Fuat AYDIN (Sakarya Üniversitesi) Prof. Dr. Giyasettin ARSLAN (Fırat Üniversitesi) Prof. Dr. Halit ÇALIŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi) Prof. Dr. Hayati AYDIN (Yüzüncü Yıl Üniversitesi) Prof. Dr. Hüseyin HANSU (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. İbrahim YILMAZ (Atatürk Üniversitesi) Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi) Prof. Dr. Mehmet ERDEM (Fırat Üniversitesi) Prof. Dr. M. Halil ÇİÇEK (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) Prof. Dr. M. Mahfuz SÖYLEMEZ (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. M. Sait ŞİMŞEK (Necmettin Erbakan Üniversitesi) Prof. Dr. Mehmet KUBAT (İnönü Üniversitesi) Prof. Dr. Muhammed ÇELİK (Dicle Üniversitesi) Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ (Harran Üniversitesi) Prof. Dr. Musa YILDIZ (Gazi Üniversitesi) Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN (Atatürk Üniversitesi) Prof. Dr. Nurettin CEVİZ (Gazi Üniversitesi) Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ (Atatürk Üniversitesi) Prof. Dr. Osman TÜRER (Kilis 7 Aralık Üniversitesi) Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Ömer PAKIŞ (Hakkâri Üniversitesi) Prof. Dr. Reşat ÖNGÖREN (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Sahip BEROJE (Yüzüncü Yıl Üniversitesi) Prof. Dr. Mehmet KATAR (Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN (Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Şamil DAĞCI (Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Şehmus DEMİR (Atatürk Üniversitesi) Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR (Amasya Üniversitesi) Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ (Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN (Harran Üniversitesi) Prof. Dr. Eyyüp TANRIVERDİ (Dicle Üniversitesi) Prof. Dr. Necmettin GÖKKIR (İstanbul Üniversitesi) Doç. Dr. Abdurrahman ATEŞ (İnönü Üniversitesi) Doç. Dr. Metin YİĞİT (Dicle Üniversitesi).

Sayı Hakemleri / Referee Board of Thisissue

Prof. Dr. Orhan BAŞARAN (Bingöl Üniversitesi), Prof. Dr. Osamah Ali AL-FAKEER (Yarmouk University/Ürdün), Prof. Dr. Nurettin TURGAY (Dicle Üniversitesi), Prof. Dr. Abdullah AL-RABABAH (Naif Arab University for Security Sciences/Suudi Arabistan), Prof. Dr. İbrahim YILMAZ (Atatürk Üniversitesi), Doç. Dr. Mustafa KIRKIZ (Bingöl Üniversitesi), Doç. Dr. Ousama EKHTIAR (Bingöl Üniversitesi), Doç. Dr. Nasser İbraheim Fadel AL-BANNA (Al-İmam Mohammad Ibn Saud Islamic University/ Suudi Arabistan), Doç. Dr. Mustafa ÖNCÜ (Dicle Üniversitesi), Doç. Dr. Enes ERDİM (Fırat Üniversitesi), Doç. Dr. Metin YİĞİT (Dicle Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. İsmail NARİN (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Bedri ASLAN (Batman Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Muhittin ÖZDEMİR (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Maysoon MARAZIQ (Tayba University/Suudi Arabistan), Yrd. Doç. Dr. Bedrettin BASUĞUY (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Ömer TOKUŞ (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. İbrahim USTA (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mahmoud Mohammad QADDOM (Bartın Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Cengiz MÜRSELOV (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Abdunasır SÜT (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Muhammad Noor YOSUF (İnönü Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Faisal AL-JAWABRAH (Al-İmam Mohammad Ibn Saud Islamic University/ Suudi Arabistan), Yrd. Doç. Dr. Vezir HARMAN (Namık Kemal Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. M. Cüneyt GÖKÇE (Harran Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Marwan AL-RAYAHNAH (Motah University/ Ürdün), Yrd. Doç. Dr. Melek BAĞCI (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Emannullah POLAT (Bingöl Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Firas AL-SHAYEB (Yarmouk University/Ürdün), Yrd. Doç. Dr. Muzaffer ÖZLİ (Fırat Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Yusuf AYDOĞDU (Bingöl Üniversitesi), Öğr. Gör. Aslam JANKIR (Mardin Artuklu Üniversitesi).

Tarafe b. el-'Abd'ın Şiirlerinde Hikmet

Abdullah BEDEVA*

Geliş Tarihi: 24.04.2017, Kabul Tarihi: 01.06.2017

Öz

Tarafe b. el-'Abd miladî 543 yılı civarında soylu bir aileye mensup olarak dünyaya gelmiştir. Babasını çocukken kaybetmiş ve akrabaları tarafından haksızlıklara uğratılmıştır. Genç yaşta hayatını kaybetmesine rağmen cahiliye döneminin önemli şairleri olan muallaka sahipleri arasında yer almıştır. Onun şiirleri genelde hiciv, vasıf, hamase ve fahr gibi konulardan oluşmaktadır. Özellikle ölüm ve hayat gibi konulardaki şiirlerinde hikmetli ifadeler açık bir şekilde kendini göstermektedir. Bu çalışmamızda Tarafe'nin hayatına ve hikmet kavramına kısaca değindikten sonra onun şiirlerindeki hikmet olgusunu ve hikmetli ifadeleri tahlil etmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Tarafe, Şiir, Hikmet.

Windom in Poems of Tarafah b. al-Abd

Abstract

Tarafah b. al-'Abd was born as a member of a noble family around 543 A.D. He lost his father in his childhood and was subjected to injustice by his relatives. Despite losing his life at a young age, he was one of the most important poets of the

* Okt., Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı Öğretim Elemanı (abedeva@bingol.edu.tr)

pre-Islamic age of ignorance. His poems generally consist of satire, qualification, valor and praise. The wise expressions manifest themselves clearly especially in his poems about death and life. In this study, we attempted to analyze the fact of wisdom and wise expressions in his poems after briefly mentioning Tarafe's life and the concept of wisdom,

Keywords: Tarafe, Poetry, Wisdom

Giriş

İslam'dan önce şiirin, cahiliye toplumunda çok önemli bir yeri vardı. Şiir genel olarak çeşitli sosyo-kültürel ve psikolojik şartlar muvacehesinde şairin içine doğan bir manayı, fasih ve belîğ bir şekilde, vezinli ve kafiyeli olarak dile getirmesidir. Cahiliye döneminde belli anlam ve konular içeren şiir, genel olarak medih, hiciv, mersiye, fahr, hamase, aşk vb. ana temalardan oluşmaktaydı.

Arap toplumunda şair, içinde yetiştiği toplumu şiiriyle yönlendiren, onun kültürünü ve önemli olaylarını kayıt altına alarak nesilden nesile aktaran, toplumun duygularının ve toplumun hassasiyetle üzerinde durduğu bazı değerlerin temsilcisi, kabilelerin sözcüsü ve medâr-ı iftihârı olan önemli bir şahsiyetti.

Eski Arap toplumunda her yıl periyodik olarak Ukaz, Devmetu'l-Cendel, Muşakkar, San'a, Hadramevt, Umman, Suhâr ve Sihr gibi panayırlar düzenlenerek bu panayırlarda alışverişler yapıldığı gibi şairler edebî mahsulleri olan şiirlerini insanlara sunmakla maharetlerini ortaya koyup şöhret kazanırlardı.

Kurulan bu panayırlarda her yıl şiir müsabakaları düzenlenirdi. Bu müsabakalar sonucunda seçilen şiirler altın suyu ile yazılarak Kabe'nin duvarına asılıyordu. Bu şiirler, Arap edebiyatında "*muallaka*" ismi ile meşhur olmuştur.¹

Muallaka şairleri sayısı ve isimleri hususunda farklı görüşler olsa da herkesin ittifak ettiği isimlerden birisi de genç yaşta hayatını kaybeden Tarafe b. el-'Abd'dir. Tarafe'nin şiirlerinde hikmet adlı bu çalışmamızda Tarafe'nin hayatı hakkında kısaca bilgi sunduktan sonra hikmetin anlamı ve İslam öncesi ve sonrası kullanımından kısaca söz edip hikmetli şiirleri tahlil etmeye çalışacağız.

1 İbn Reşik, Ebu Ali el-Hasan, *el-'Umde fi mehasini's-şi'ri ve âdâbihi ve nakdihi*, (thk. Muha - med Muhyeddîn Abdulhamid), Beyrut, 1981, I, 96.

1-Tarafe'nin Hayatı

Tarafe b. el-'Abd b. Sufyan b. Sa'd b. Mâlik b. Dabia b. Kays b. Sa'lebe b. Ali b. Vâil el-Bekrî el-Vâilî'nin, kaç yılında dünyaya geldiğiyle ilgili kaynaklarda farklı tarihler geçmekle beraber miladî 543 yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir.² Asıl adı 'Amr olan şair "ılgın" anlamına gelen "Tarafe" lakabı ile meşhur olmuştur. Şair, bu ifadeyi bir şiirinde kullandığı için kendisine lakap olarak verildiği tahmin ediliyor. Babası Bekr b. Vâil kabilesinden el-'Abd b. Sufyan, annesi Dubay'a b. Rebi'a kabilesinden Verde'dir.³ Soylu bir aileye mensub olan Tarafe'nin ailesinde, kız kardeşi Hırnık (ö. 580) dayısı Mutellemis (ö. 580), amcası Murakkış el-Asğar ve Murakkış el-Ekber gibi şairler yetişmiştir. Tarafe, henüz küçük yaşta iken babasını kaybetmiştir. Babası öldükten sonra amcaları onun annesini mirastan mahrum bırakmışlar. Tarafe bu olaya olan tepkisini şiirinde şu ifadeler ile dile getirmektedir.⁴

صغر البنون ورهط ووردة غيب** ما تنظرون بحق وردة فيكم

"Ailesinden uzak ve ufak çocuklar sahibi olan Verde'nin hakkını neden bekletip vermiyorsunuz".

وظلم ذوي القرى أشد مضاضة** على المرء من وقع الحسام المهند

"Akrabalardan gelen zulüm, ona keskin bilenmiş Hint kılıcının darbesinden daha acı vericidir"

قد يبعث الأمر العظيم صغيره** حتى تظل له الدماء تصبب

"Bazen küçük bir hadise büyük hadiselerle yol açar, öyle ki bu yüzden kanlar akmaya devam eder".⁵

Amcaları tarafından uğradığı haksızlıklar nedeniyle onları şiirlerinde hiciv etmiş ve kendisini şarap ve dünya lezzetlerine kaptırarak düzensiz bir hayat yaşamaya başlamıştır. Tarafe'nin yaşam tarzını şiirlerinden anlamak mümkündür; zira kendisi de yaşam tarzını şiirlerine yansıtarak şu ifadeleri kullanmaktadır:

2 ez-Zirikî, Hayruddîn, *el-A'lam*, Dâru'l-ilm li'l-melâyin, Beyrût 2002, III, 225; Hanna el-Fâhûrî, *Târihu'l-edebi'l-arabî, (el-edebu'l-kadîm)*, Dâru'l-cil, Beyrût, 1998, s. 230.

3 ez-Zevzenî, Ebu Abdillâh el-Hüseynî b. Ahmed, *Şerhu'l-muallakâti'l- aşri*, Dâru'l-Mektebeti'l-Hayat, Beyrût, 1983, s. 81; Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi I*, Fenomen yay., Erzurum 2012, s. 195.

4 Ahmed el-İskenderî-Ahmed Emin-Ali el-Cârim-Abdulaziz el-Bişrî-Ahmed Dayf, *el-Mufassal fi târihi'l - edebi'l-arabî*, Dâru'l-İhyai'l-'Ulûm, Beyrût, trs. s. 65.

5 Tarafe b. el-'Abd b. Sufyan b. Sa'd b. Mâlik, *Divanu Tarafe*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2003, s. 13-36

وما زال تشرابي الخمر ولذتي ** ويبيعي وانفاقي طرifi ومتلدي

إلى أن تحامنتي العشيرة كلها ** وأفردت أفراد البعير المعبد

*İçki içmem, zevk sürmem ve eski ve yeni malımı satıp infak etmem, bütün aşiretin, katran ile boyanmış devenin korunduğu gibi beni korumaya başlayana kadar devam etti.*⁶

Bu şekilde yaşamaya devam ederek etrafındakilerin tepkisini çeken şair, içinde yaşadığı toplum tarafından dışlanır. Bu tepkiler sonrası farklı yerlere gider. Ancak gittiği yerlerde bir müddet kaldıktan sonra sıkıntılı günler geçirmeye başlar ve yaşadığı sıkıntılar neticesinde tekrar akrabalarının yanına dönmek zorunda kalır.⁷ Kabilesine geri dönen Tarafe, Bekr ve Tağlib kabileleri arasında meydana gelen Besus savaşına katılarak bu savaşta hem kılıcı hem de şiirleriyle mücadele ederek büyük başarı sergiler. Savaşı kazanmaları neticesinde kabilesinde önemli bir konuma sahip olur.⁸ Elindeki malları düzensiz harcayarak tüketen Tarafe, bir müddet kardeşi Ma'bed'in develerine çobanlık eder, kardeşinin develerini de çaldırınca Bahreyn'e gider ve orada 'Amr b. Hind'in himayesinde saray şairi olur.⁹ Kısa sürede 'Amr tarafından itibar gören Tarafe, dayısı el-Mütellemis ile birlikte hükümdarın nedimi olurlar.¹⁰ Bir müddet sarayda kralın nedimi olarak kaldıktan sonra bir gün kralın kız kardeşi hakkında şiir söylemesiyle kralın tepkisini çeker. Kral Tarafe'yi dayısı ile birlikte kardeşi Kâbûs'un yanına gönderir. Kâbûs'un yanında fazla dayanamayan şair, ona ve krala hicvetmeye başlar. Tarafe'nin onlara hicvettiğini duyan 'Amr b. Hind onların ölüm kararını verir ve kendisinden uzak bir yerde öldürülmelerini ister. Bunun için onları, mükâfatlandırılacakları vaadiyle birer mektup vererek Bahreyn valisine gönderir. Durumdan şüphelenen Mütellemis yolda kendisine verilen mektupta ölüm fermanının yazıldığını öğrenince Şam'a kaçar. Mütellemis Tarafe'yi uyarmasına rağmen o, mektubu valiye ulaştırır. Vali Tarefe'nin ölüm fermanını uygulamak istemez, ona kaçma fırsatı verir. Fakat Tarafe kaçmak

6 Tarafe, a.g.e., s. 33.

7 ez-Zevzenî, a.g.e., s. 82.

8 Demiryak, a.g.e., s. 195 ; Kenan Demiryak- Nurettin Ceviz- Nevzat Yanık, *Yedi Askı (Arap Edebiyatının Harikaları)*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2013, s. 51

9 Demiryak, a.g.e., s. 195; İrfan el-Aşkar, *Gâzî Taleymât, Târihu'l-edebi'l-arabî, Dâru'l-Fikir*, 2007, s. 431.

10 Demiryak, a.g.e., s. 195; Kenan Demiryak- Nurettin Ceviz- Nevzat Yanık, a.g.e., s. 51.

yerine orda kalmayı tercih eder ve sonuçta vali tarafından öldürülür.¹¹

Tarafe'nin ölüm tarihi ile ilgili kaynaklarda kesin bir bilgi yer almamaktadır. Ancak Tarafe öldürüldüğünde kız kardeşi Hırnik'ın ona mersiye olarak söylediği şiirde onun 26 yaşında olduğu belirtilmektedir. Hırnik o şiirinde şöyle demektedir:

عددنا له ستا وعشرين حجة ** فلما توفاهما استوى سيدا ضخما
فجعنا له، لما رجونا إياه ** على خير حال، لا وليدا، ولا قحما

"Biz ona yirmi altı yıl saydık o, yirmi altıyı tamamlayınca olgun bir beyefendi oldu

Onu genç olarak en iyi bir şekilde dönmesini beklerken ölümü ile yıkıldık."¹²

Tarafe çok genç yaşlarda öldürüldüğü için yirmilik genç anlamında *"İbnu'l-İşrîn"* lakabı ile de anılmaktadır.¹³

2-Şairliği

Tarafe b. el-Abd cahiliye döneminin en önemli şairleri olan muallaka sahibi şairlerindendir. Kaynaklarda Tarafe'nin ilk olarak amcasıyla çıktığı bir seferde şiir söylediği bilgisi yer almaktadır. İlk olarak söylediği şiir de şudur,¹⁴

يا لك من قَبْرَةٍ بمعمر ** خلالك الجَوْ فيبضي واصفري
قد رُفِعَ الفُحُّ، فماذا تحذري؟ ** ونقري ما شئت أن تُنقري
قد ذَهَبَ الصَّيَّادُ عنك، فابشري، ** لا بدَّ يوماً أن تُصادي فاصفري

"Ey geniş arazide uçan tarla kuşu! Meydan senin yumurtla ve öt.

Ağ artık orada değil, niçin korkuyorsun? İstediyin kadar gagala.

Müjdelen; zira avcı sende uzaklaşmıştır. Fakat sabırlı ol bir gün gelecek sen de avlanacaksın".¹⁵

11 el-Hüseynî, a.g.e., s. 85-86; İşler, Emrullah, *Tarafe b. Abd, DİA*, XL, 14; Furat, Ahmet Suphi, *Arap Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1996, I, 88; eş-Şenkîti, Ahmed Emin, *el-Muallakâtu'l-aşr ve ahabâru şuarâiha*, Dâru'n-Nasr, trs. s. 16-18, el-Fâhûrî, a.g.e., s. 230; el-Kureşî, Ebu Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hattab, *Cemheretu eş'âri'l-arab*, (thk. Ali Muhammed el-Bicâvî), Nehdatu Mısır, trs., s. 92.

12 el-Hüseynî, a.g.e., s. 88; eş-Şenkîti, a.g.e., s. 15.

13 Kenan Demiryak- Nurettin Ceviz- Nevzat Yanık, a.g.e., s. 51.

14 İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullâh b. Müslim, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ*, Beyrut, 1985, s. 103, er-Rafî'î, Mustafa Sadık, *Tarihü Âdâbi'l-Arab*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2000, III,173.

15 Tarafe, a.g.e., s. 44.

Tarafe'nin genç yaşta vefat etmesi ve bu nedenle şiiirlerinin az olmasına rağmen Arap edebiyatçıları, onu birçok cahili şairlerinden üstün tutmuş ve bazıları onu, muallaka şairleri içinde ikinci sıraya koymuşlar.¹⁶ İbn-i Kuteybe; "Tarafe, şairlerin en yaratıcısıdır" demektedir.¹⁷ Lebîd, Tarafe hakkında; "O, insanların en güzel şiiiri söyleyenidir." demiştir. Onun şiiirleri genelde hiciv, vasıf, hamase ve fahr gibi konulardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra cesaret ve cömertlik gibi hasletler içeren şiiirleri de dikkat çekmektedir. Özellikle ölüm ve hayat gibi meselelere temas ettiği şiiirlerinde mesel haline dönüşen hikmet dolu ifadeler, bariz bir şekilde kendini göstermektedir.¹⁸

Tarafa'nın şiiirlerinin en bariz özelliklerinden biri, şiiirlerinde hiciv bulunmasıdır. Zira uğradığı haksızlıklar neticesinde etrafında bulunan birçok kişiyi, hasebi ve nesebine bakmaksızın hiciv etmiştir. Nitekim şairin şiiirlerindeki bu durum onun hayatını kaybetmesine neden olmuştur.¹⁹

1-Divanı

Tarafe'nin muallaka şairlerinden olması hasebiyle onun şiiirlerinin önemli bölümünü, muallaka şiiirleri teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra farklı zamanlarda söylemiş olduğu şiiirler bir araya getirilerek Tarafe'ye ait şiiir divanı oluşturulmuştur. Farklı tarihlerde defalarca basılmış olan bu divan ilk olarak 1869 yılında basılmıştır (Greifswald 1869).²⁰ Daha sonra W. Ahlwardt tarafından 1870 yılında Londra'da; 1886 yılında Lübnan'da; 1902 yılında Paris'te "*el-'İkdü's-semîn fi devâvîni's-şu'arâi's-sitteti'l-câhiliyyîn*" ismiyle Nâbiğa ez-Zubyânî, Antere, Züheyr b. Ebî Sülmâ, Alkame b. Abede ve İmruülkays'ın divanları ile birlikte neşredilmiştir. Divanı birçok yazar tarafından şerh edildiği gibi Fransızcaya tercüme edilmiştir.²¹

2-Hikmet Kavramı

İlk zamanlarda Yunancada "sophia" kelimesi ile karşılığını bulan hikmet kavramı İbranicede ilim, dirayet ve zekâ anlamlarında kullanılan

16 Ali, Cevat, *el-Mufasssal fi târihi'l-arabi kable'l-İslam*, Bağdat, trs., IX, 78.

17 İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s. 103.

18 İrfan el-Aşkar, *Gâzî Taleymât*, *a.g.e.*, s. 436-441.

19 İrfan el-Aşkar, *Gâzî Taleymât*, *a.g.e.*, s. 439.

20 İşler, *a.g.m.*, s. 14; el-A'lem eş-Şentemerî Ebü'l-Haccâc Yûsuf b. Süleyman b. İsa, *Şerhu Divâni Tarafe*, Beyrût, 2000, s. 5-6.

21 ez-Ziriklî, *a.g.e.*, III, 225.

“hakhma” kelimesi ile karşılığını bulmaktadır. Hikmet kelimesi Süryanicede “hakhmetha” şeklinde kullanılarak bilgi, akıl anlamlarına gelir.²² Kur'an'dan önceki kitaplarda peygamberlerin vaaz ve irşatları anlamında kullanıldığı gibi vahiy ve İncil anlamlarında da kullanılmıştır.²³ Arapçada hikmet kelimesi “حكمة” kökünden türetilen bir kelime olup menetmek, engellemek, alıkoymak anlamında kullanılmaktadır.²⁴ Aynı kökten türeyen hükûmet kelimesi insanların taleplerini karşılayıp onların hukuklarını muhafaza eden anlamındadır. Hakîm ise hikmet sahibi anlamında olup en iyi şeyi ve sanatları bütün incelikleri ile yerli yerinde yapan,²⁵ sağlam ilim ile bilen ve insanları haksızlığa karşı koruyandır.²⁶

Hikmet kavramı âlimler tarafından farklı olarak tanımlanmıştır. Firûzabâdî (ö. 817/1415), *Kâmusu'l-Muhit*'te hikmeti şöyle tanımlar; “*Hikmet; adalet, Kur'an, İncil, nübüvvet ve hilm anlamlarına gelir. Sözlük anlamı bir şeyin sağlamaştırılmasıdır.*”²⁷ Seyyid Şerif el-Cürçânî (ö. 816/1413) hikmeti, gerçeğe uygun, gereksiz laftan arınmış akla uygun söz olarak tanımlamaktadır.²⁸

er-Râzî'ye (ö. 666/1268) göre hikmet, “hkm” kökünden alınmış, hakikate uygun, doğru söz, felsefe, bilgi ve ahlak anlamlarına gelir.²⁹

Ayrıca hikmet; bir şeyi yerli yerine koymak, bir şeyin doğru ve sağlam olması, adalet, ilim, hüküm, peygamberlik ve bir nesnenin sağlam olması anlamlarında kullanılmaktadır.³⁰

22 Ö. Faruk, Altıparmak, *Hikmet ve Felsefe İlişkisi*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi De - gisi, 2003, sayı: 5, s. 86-87.

23 İlhan, Kutluer, *Hikmet, DİA*, XVII, 503

24 İbn-i Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-'arab*, Dâru S - dır, Beyrût, trs., XII, 143

25 İbn Manzûr, *a.g.e.*, XII, 140

26 Cemil Sa'liba, *el-Mu'cemu'l-felsefî*, Beyrût 1992, s. 458.

27 Firûzabâdî, Mecduddin Muhammed b. Yakûb, *el-Kâmûsu'l-muhît*, Müessesetü'r-risâle, 1998, s. 1091.

28 Cürçânî, Seyyid Şerîf, *Kita.bu't-ta'rîfât*, (thk. Muhammed Sıddık el-Minşevî), Dâru'l-fadile, trs., s. 81.

29 er- Râzî, Muhammed b. Ebû Bekr, *Muhtâru's-sihah*, Daru'l-Kutubî'l-Misriyye, Beyrut, 1967, s. 48.

30 Ebu'l-Bekâ Eyyub b. Musa el-Hüseynî el-Kûfî, *el-Külliyât mu'cemun fi'l-mustalahât ve't-turuku'l-lugaviyye*, Müessesetü'r-risale, 1993, s. 382

Genel anlamda hikmet, insanın güzel hareketleri meleke haline getirip, nazari ilimleri elde etmesidir.³¹

Râğıb el-İsfehânî hikmeti, “Akıl ve ilim ile hakikate varmaktır ve en iyi şeyleri, en iyi ilimlerle bilmek, her şeyi yerli yerine koymak ve hem teoride hem de pratikte hakikati bulmaktır” şeklinde tanımlar.³²

Hikmet kavramının farklı inançlara sahip olan İslam öncesi toplumlarda da kullanıldığı ve bunun belli bir karşılığının olduğunu görmek mümkündür. Eski Sümerlerde dini bir mahiyeti olan hikmet, genelde meseller ve nasihatler için kullanılmıştır. Eski Mısırlılarda hikmet, eğitim ve nasihat konularına hasredilmiş, hikmet sahibi kabul ettikleri kimselerde hâkimiyet ve dürüstlük ön plana tutulmuştur. Hint toplumlarında hikmetin riyazetle birlikte değerlendirildiği, daha çok inziva ile ilişkilendirildiği görülmektedir.³³

İran’da dini bilgi ile bütünleştirilen hikmet, doğru bilgiyi elde etmek ve ona uygun yaşamak olarak ifade edilmiştir. Eski Yunanda “sophia” ifadesiyle karşılığını bulan hikmet, insanı kuşatan pratik bilgi olarak nitelendirilmiştir.³⁴

Cahiliye Arap toplumunda hikmet, iyi şeyleri tavsiye edip, ikaz etmek ve yaşanmış olumsuz şeylerden ibret alarak insanı olgunlaştıracak ilkeler şeklinde yer edinmiştir. Cahiliye şairlerinin şiirlerinde hikmetli ifadelere çokça rastlamak mümkündür. Zira muallaka şairlerinden Zühayr b. Ebi Sülmâ ve Tarafe b. ‘Abd gibi şairlerin şiirlerinde hikmetli ifadelere çokça rastlanmaktadır. Bu tür şiirlerin çokça bulunması onların hikmete olan ilgilerinin bir neticesidir.

Hikmet kavramı Kur’ân da 20 ayrı yerde geçmektedir. Bazen Allah (c.c.) bazen de Kur’ân anlamlarına gelen hakîm kelimesi 97 yerde geçmektedir.³⁵ Hikmet kavramı, tefsir kaynaklarında birlikte kullanıldığı kelimenin etkisiyle farklı yorumlanmıştır. Genel olarak hikmet; öğütler, anlayış, nübüvvet, Kur’ân tefsiri, ilim, akıl ile gerçeği bulma, doğru söz şeklinde anlamlandırılmıştır.

31 Mustafa, Kırkız, *Zühayr b. Ebî Sülmâ ve Hikmet*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 1998, s. 41.

32 el-İsfehânî, Ebu’l-Kasım Rağıb el-Hüseyn b. Muhammed, *el-Mufredât fi elfâzi’l-Kur’an*, Mektebetü Nezzâr Mustafa, trs., s. 167-168.

33 Altıparmak, *a,g,e.*, s. 90-92.

34 Altıparmak, *a,g,e.*, s. 90-91.

35 Kırkız, *a,g,e.*, s. 43.

Hadis kaynaklarına bakıldığı zaman Hz. Peygamberin (s.a.v.) farklı hadislerinde hikmet kavramı geçmektedir. Bunlardan ilk olarak akla gelen *"Hikmet müminin yitik malıdır, onu nerede bulursa alsın."*³⁶ hadisidir. Bu hadiste hikmet kavramı; ilim ve bilim anlamlarında kullanılmakta ve aynı zamanda hikmetin ehemmiyetine işaret etmektedir.

Başka bir rivayette Hz. Peygamber, (s.a.v.) *"Ben hikmetin eviyim. Ali ise onun kapısıdır."*³⁷ demiştir. Bu hadisteki hikmet ise ilim ve nübüvvet anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.

İbn-i Abbas'tan şöyle rivayet edilir: *"Peygamber (s.a.v.) beni kucaklayıp 'Allah'ım! Sen ona hikmeti öğret.'" diye dua etti. Buhari bu hadisi yorumlarken hikmetin peygamberlik dışında herhangi bir söz veya fiilde hakka isabet etmek anlamında olduğunu ifade eder.*³⁸

Başka bir rivayette Resulüllah şöyle buyurur: *"Gerçekten şiirin bir kısmında hikmet vardır."*³⁹ İbn Hacer (ö. 852/1449), bu hadisi yorumlarken şöyle der; *"Gerçekten şiirde hakka uygun doğru sözler vardır." Bu rivayetteki hikmet; men etmek, kötülükten alıkoymak anlamındadır.*⁴⁰

Hadislerde geçen hikmet kavramının genel olarak, ilim, bilim, nübüvvet, sözde ve davranışlarda hakka isabet etmek, hakka uygun doğru söz, men etmek ve alıkoymak anlamlarında kullanıldığını söylemek mümkündür.

3- Tarafe'nin Şiirlerinin Hikmet Açısından Tahlili

Tarafe'nin şiirleri genellikle yaşadığı hayatı, çektiği sıkıntıları ve bu sıkıntıların neticesinde dile getirdiği birçok hikmetleri içermektedir. Tarafe uzun yaşamamış, fakat çektiği onca sıkıntı ve akrabaları tarafından maruz kaldığı ciddi haksızlıklar, ona büyük tecrübeler kazandırmıştır. Şiirlerine serpiştirdiği bu hikmetlerin, tecrübelerinin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

Tarafe'nin divanına bakıldığında söylediği hikmetlerin, başlı başına bir konu teşkil etmediği, farklı konulardaki beyitlerin arasında bağlam gözetilerek söylediği açık bir şekilde görülmektedir.

36 İbn-i Mâce, Zühd, 15; Tirmizî, İlim, 19.

37 Tirmizî, Menâkib, 20.

38 İbn-i Hacer, Ahmet el-Askalânî, *Fethu'l-bâri, şerhu Sahihi'l-Buhârî*, Beyrût, 1996, XII, 126.

39 Buharî, Edep, 90.

40 İbn Hacer , a.g.e., X, 537-538

Bu bölümde, Tarafe'nin divanında yer alan şiirlerden bazılarını hikmet açısından tahlil etmeye çalışacağız.

1. Ölüm İle İlgili Hikmetli Şiirleri

أرى الموت يعتام الكرام ويصطفى ** عقيلة مال الفاحش المتشدد

“Ölümün cömert ve iyileri çekip aldığı ve aşırı cimrinin değerli malını seçtiğini görüyorum”.⁴¹

Şâir, bu beyitte ilk olarak iyilerin genelde dünyadan çabuk göç edip gittiğini, kötü olanların uzun yaşayıp yeryüzünde kötülüklerine devam ettiklerini ifade etmiştir. Tarafe'nin bu beyti söylemesinde, amcalarının annesini mirastan mahrum bırakmaları ve bu durumda etrafında kendilerine yardım edecek kimseyi bulamaması ve çevresindekilerden sık sık haksızlıklara uğraması etkili olmuştur.

İkinci olarak da varlıklı olmasına rağmen malında cimri davrananlara ve malını haksız yollarla kazanmaya çalışanlara mesaj vermektedir. Şöyle ki; bir kimsenin zengin olduğu halde malını gerekli yerlerde kullanmayıp cimrilik yapmasının ve onu dünyada ebedi kalacakmış gibi biriktirmesinin ve günün birinde ölümüyle malının geride kalmasının akıllıca bir iş olmadığını ifade etmektedir. Zira cimrilik neticesinde biriken değerli mal bir gün ölüm ile geride kalmaya mahkûmdur. Dolayısıyla şair malı faydalı yerlerde tüketmek gerektiğinin mesajını vermektedir.

أرى العيش كنزاً ناقصاً كل ليلة ** وما تنقص الأيام والدَّهرُ ينفد

“Malı, her gece eksilen bir hazine olarak görüyorum. Günlerin ve zamanın eksilttiği şey tükenmeye mahkûmdur”.⁴²

Şâir bu beyitte dünya malının her geçen gün eksildiğine, elde bulunan servetin bir gün yok olacağına vurgu yapmaktadır. Servetin fani olduğunu ve hiçbir zaman yegâne güç olmadığını, eldeki servete güvenilmemesi gerektiğini kendine özgü üslubuyla dile getirmektedir.

وليس امرؤ أفنى الشباب مجاوراً ** سوى حيِّه إلا آخَرَ هالك

“Gençliğini, vatanından uzakta (gurbette) geçiren kişinin, ömrünü yitiren (ölen) kişiden farkı yoktur”.⁴³

41 Tarafe, a,g,e, s. 34.

42 Tarafe, a,g,e, s. 34.

43 Tarafe, a,g,e, s. 68.

Tarafe, burada gurbetin zorluğuna işaret ederek şöyle demiştir: Yaşamını gurbette sürdüren kimsenin ölüden hiçbir farkı yoktur. Yani kişinin yaşadığı yurdun kıymetini bilmesi gerekir. Zira vatansız insan yok olmaya mahkûmdur. Dünyada yaşasa dahi hayata gözlerini yuman ölüden hiçbir farkı yoktur.

أرى الموت لا يُرعى على ذي قرابة** وإن كان في الدنيا عزيزاً بمقعدٍ

“Ölümün, dünyada makamı yüce olsa bile akrabaya acımadığını görüyorum”.⁴⁴

لعمرك إن الموت ما أخطأ الفتى لكالطول المرخى وثنياء باليد

“Ömrüne yemin olsun ki! Ölüm, ucu elde bulunan gevşetilmiş ip gibi zamanı gelince kişiyi ıskalamaz.”⁴⁵

إذا شاء يوماً قاده بزمامه**، ومن يك في حبل المنية ينقد

“İsterse bir gün onun (akrabanın) yularını alıp çeker. Her kim ölüm ipinin ucuna düşerse yok olur”.⁴⁶

Şair bu beyitlerde hiç kimsenin ölümden kurtulamayacağını ister makam mevki sahibi olsun, ister genç olsun, herkesin ölüm ile mutlaka yüzleşeceğini vurgulamaktadır. Tarafe, bu beyitlerde ölümden kaçışın imkânsız olmasını hayvanın boynuna uzunca bağlanan ancak ucu elde olup gevşetilmiş ipe benzetmektedir. Nasıl ki hayvanın boynuna bağlanan ipin ucu sahibin elinde bulunduğu müddetçe bir yere gidemez, istediği yöne onu çeker. Aynı şekilde kişinin ipi de ölümün elinde olduğundan, istediği zaman ve mekânda onu alıp götüreceğini ve kişinin her an ölüm ile karşı karşıya olduğunu belirtmektedir.⁴⁷ Şairin bu beyitleri aşağıdaki ayete uygun düşmektedir.

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ

“De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak sizi bulacaktır.”⁴⁸

2. Ahlâk İle İlgili Hikmetli Şiirleri

والإثم داءٌ ليس يُرجى بُرؤه** والبئر بُرءٌ ليس فيه معطَّبٌ

44 Tarafe, a,g,e, s. 40.

45 Tarafe, a,g,e, s. 35.

46 Tarafe, a,g,e, s. 40.

47 eş-Şentemerî, a,g,e., s. 58.

48 Cuma suresi, 62/8.

“Zülüm, iyileşmesi umulmayan bir hastalıktır, iyilik ise helak etmeyen bir şifadır”.⁴⁹

Genel olarak hikmet içerikli şiirlerinde olduğu gibi şair, bu beytini de etrafındakilerden gördüğü haksızlığın sonucu kendisinde oluşan ruh haliyle söylemiştir. Bu beyitte kendine özgü üslubuyla zulmü, şifası mümkün olmayan bir hastalığa benzetmiştir. Zira öldürücü bir hastalığa yakalanan kişi nasıl hastalığı yüzünden helak olabiliyorsa, aynı şekilde zülüm eden kişinin de bir gün işlediği zulmün altında ezilip yok olacağını ifade etmeye çalışmıştır. Beytin ikinci kısmında birinci kısma mukabil olarak iyiliğin de helak etmeyen bir hayat vesilesi olduğunu belirtmektedir.

وَالصَّدَقُ يَأْلَفُهُ الْكَرِيمُ الْمُرْتَجَى ** وَالكَذِبُ يَأْلَفُهُ الدَّنِيُّ الْأَحْيَبُ

“Doğruluk, ümit vadeden kerem sahibi kişinin âdetidir; yalan ise başarısız ve kişiliksiz olanın âdetidir”.⁵⁰

Şair, bu beyitte doğru kişiler ile yalancı kişilerin karakterlerini izah etmeye çalışmış ve doğru kişinin her zaman ümit vadeden ve kerem sahibi olduğunu, yalancının ise etrafına güven vermeyen ve hayatında yalancılığı yüzünden başarı elde edemeyen kişi olduğunu söylemektedir. Bu beyit, anlamca aşağıdaki hadisle uyumludur:

”عَلَيْكُمْ بِالصَّدَقِ، فَإِنَّ الصَّدَقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصَّدَقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ، وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا“

“Doğru olunuz, Hiç şübhe yok ki doğruluk, iyiliğe götürür. İyilik de cennete götürür. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddik (doğru sözlü) diye yazılır. Yalan söylemekten sakının. Zira yalancılık kötüye götürür. Kötülük de cehenneme götürür. Kişi yalan söyleye söyleye Allah katında kezzâb (çok yalancı) diye yazılır.”⁵¹

١- أَرَى قَبْرَ نَحَامٍ بَخِيلٍ بِمَالِهِ ** كَفَبِرٍ غَوِيٍّ فِي الْبَطَالَةِ مُفْسِدٍ

“Mal biriktirmekte hırslı ve cimri olan kimsenin kabrini, cimrilik etmeyip de malını sefa içerisinde israf eden kimsenin kabri gibi görüyorum.”⁵²

٢- تَرَى جُنُوتَيْنِ مِنْ تَرَابٍ ، عَلَيْهِمَا ** صَفَائِحُ صُمٍّ مِنْ صَفِيحٍ مُنْضَدٍ

49 Tarafe, a,g,e, s. 14.

50 Tarafe, a,g,e, s. 14.

51 Tirmizî, Birr, 46.

52 Tarafe, a,g,e, s. 34.

“Baktığımda, her ikisinin de üzerinde sert ve geniş taşlar bulunan topraktan iki tümsek görürsün.”⁵³

Tarafe bu iki beyitte uç noktadaki iki kişiye işaret etmektedir. Şöyle ki; bunlardan biri aşırı cimri, hak sahiplerine hakkını vermede ve ihtiyaç sahibinin ihtiyacını gidermede aşırı tutumlu olan kimse, diğeri ise malını harcamada aşırıya giden kimsedir. Her ikisi de dünyadaki miatlarını doldurup öldükten sonra ellerinde ve avuçlarında ne varsa geride bırakırlar ve ölümlerinden sonra her ikisinin kabri şekil olarak birbirinden farksızdır. Buradan hareketle şöyle bir mesaj verildiği söylenebilir; madem bu iki farklı vasfa sahip olan kişiler, öldükten sonra her şeylerini geride bırakacaklar, ölümden sonra dünyevî olarak aralarında hiç bir fark kalmayacak ve içinde medfun buldukları kabirleri de şekil olarak aynı olacak, o halde kişinin yaşantısında orta bir çizgi takip etmesi gerekir. Ne aşırı cimrilik yapıp servetinden faydalanmadan dünyadan göç etmesi, ne de aşırı israf edip daha faydalı yerde kullanabileceği servetini heba etmesi doğrudur.

۳- وَأَعْلَمُ عِلْمًا لَيْسَ بِالظَّنِّ أَنَّهُ ** إِذَا ذَلَّ مَوْلَى الْمَرْءِ فَهُوَ ذَلِيلٌ

“Kesin olarak biliyorum ki, kişinin efendisi zelil olursa kendisi de zelil olur.”⁵⁴

Şair bu beytinde eniştesi Abdu’amr b. Mersed’i hicvetmektedir. Onu hicvederken aynı zamanda arkadaşın kişi üzerindeki etkisini dolaylı olarak dile getirmektedir. Şair bu beyitte, bir kimsenin arkadaşı kötü olduğu zaman o arkadaşın etkisiyle kişinin de kötü olacağına vurgu yapmaktadır. Kişinin kendisine rehber ve arkadaş olarak seçtiğine dikkat etmesi ve kendisini aziz kılacak kişilerden arkadaş seçmesi gerektiğinin mesajını vermektedir. Onun bu beyitle verdiği mesaj aşağıdaki hadisi şerife anlam olarak uygundur:

۴- الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدَكُمْ مِنْ يُخَالِلِ

“Kişi arkadaşının dini üzeredir. O halde herkes kiminle arkadaşlık yaptığına baksın.”⁵⁵

۵- وَنَفْسَكَ فَاغْ وَلَاتَنْعِي ** وَدَاوِ الْكُلُومَ ، وَلَا تُبْرِقْ

“Kendini kına, beni değil. Yaraları tedavi et, tehditler savurma.”⁵⁶

53 Tarafe, a,g,e, s. 34.

54 Tarafe, a,g,e, s. 75.

55 Tirmizî, Zuhd, 45.

56 Tarafe, a,g,e, s. 65.

Tarafe, bu beyitte kişinin, olumsuz durumlarda karşdakinden ziyade kendisinde kusur araması gerektiğinin altını çizmektedir. Tahrik edici olaylar karşısında insanlara farklı tepkiler göstererek tehditler savurmak yerine, kişinin kendi nefesine hâkim olup anlayış ve sabır göstermesi, olaylara sükûnetle yaklaşp muhataplarının gönüllerini hoş tutup sıkıntılarına ortak olarak onların yaralarına merhem olması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu beyit aşğıdaki ayet ile örtüşmektedir:

٦- وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“İyilikle kötülük bir olmaz, Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önl. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur.”⁵⁷

٧- أَدُوا الْحَقُوقَ تَفَرُّ لَكُمْ أَعْرَاضُكُمْ ** إِنَّ الْكَرِيمَ إِذَا يُجْرَبُ يَعْضَبُ

“Üzerinizde bulunan hakları, sahiplerine vererseniz sövölmekten kurtulursunuz. Zira kerem sahibinin değerlerine saldırılırsa gazaba gelir.”⁵⁸

Tarafe, bu şiiirinde kişilerin haklarına riayet edilmesinin gerektiğini, başkasının hakkına el uzatanın hak sahibi tarafından yerilip sövüleceğini ifade etmektedir. Zira hakkına tecavüz edilen kimse her ne kadar iyi ve kerem sahibi de olsa, hakkı elinden alındığı zaman gazaba gelecek, anlık öfkeyle kendisine yakışmasa bile karşısındakine uygun olmayan davranışlar sergileyebilecektir.

٨- لَا خَيْرَ فِي خَيْرٍ تَرَى الشَّرَّ دُونَهُ ** وَلَا قَاتِلٍ يَأْتِيكَ بَعْدَ التَّلَدِّدِ

“Sonunda şer gördüğün iyilikte ve dik kafalıktan sonra sana gelen muhatapta hayır yoktur.”⁵⁹

Tarafe, burada iki önemli noktaya kendine özgü üslubuyla vurgu yapmaktadır. Birincisi, yapılan iyiliğın halisane olması gerektiğinin imasında bulunarak sonucu şer ve minnet olan iyiliğın, iyilik olmadığını söylemektedir.

İkincisi, dik kafalılık ve laf dinlemeyen kişi ile muhatap olmamak gerektiğine ve ondan bir şeyler elde edilemeyeceğinin mesajını

57 Fussilet suresi, 41/34.

58 Tarafe, a,g,e, s. 14.

59 Tarafe, a,g,e, s. 40.

vermektedir. Zira onun dik kafalılığı ve laf dinlememesi onun olumsuz fiiller sergilemesine sebep olmaktadır.

Şu ayet, anlamca beyitte vurgu yapılan hususlardan ilkiyle örtüşmektedir:

٩- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

“Ey îman edenler! Sadakalarınızı başa kakıp eziyet vermekle iptal etmeyin.”⁶⁰

3. Sosyal Yaşam İle İlgili Hikmetli Şiirleri

١٠- إِذَا كُنْتَ فِي حَاجَةٍ مَرْسَلًا ** فَأَرْسِلْ حَكِيمًا ، وَلَا تُوصِه

“Bir ihtiyaca binaen birini gönderirsen işi bilen birisini gönder ve ona tavsiyelerde bulunma”.⁶¹

Tarafe, bu beyitte şu mesajı vermiştir. Birisi bir konu hakkında bilgi almak üzere gönderileceği zaman, işi iyi bilen kimselerden seçilmesi ve onu etkileyecek tavsiyelerde bulunulmaması gerekir. Zira işi bilen, tecrübeli kişiyi göndermek işin sağlıklı yürümesini sağlarken, tavsiyeler de bulunulmaması da kişinin kendi tecrübelerini daha iyi ve sağlıklı bir şekilde kullanmasına olanak tanır.

١١- وَإِنْ نَاصِحٌ مِنْكَ يَوْمًا دَنَا ** فَلَا تَنَأَ عَنْهُ وَلَا تَقْصِه

“Günün birinde, öğüt veren biri sana yaklaştığında, ondan uzaklaşma ve onu da kendinden kaçırma.”⁶²

Tarafe, bu beyitte iyiliği tavsiye eden kimselere her zaman yakın olmak, onlarla arkadaşlık kurmak gerektiğini söyleyerek insanın tavsiyelere açık olması ve iyiliği tavsiye edenler ile zaman geçirmek gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü böyle kişiler ile arkadaşlık kurmak ve onların tavsiyelerini dinlemek insanlara yaptığı hataları gösterir ve hatalarından vazgeçmesine yardımcı olur.

١٢- وَإِنْ بَابُ أَمْرِ عَلَيْكَ التَّوَى ** فَشَاوِرْ لِيَبِيًّا وَلَا تَعْصِه

“Bir konuda çıkmaza girersen, zeki birisine danış ve onun sözünden çıkma”.⁶³

Şair bu beyitte yapılacak olan bir konuda fazla deneyimli olunmadığı

60 Bakara 2/264.

61 Tarafe, a,g,e, s. 59.

62 Tarafe, a,g,e, s. 59.

63 Tarafe, a,g,e, s. 59.

takdirde işin erbabı ve akıllıca hareket eden kimseye danışılması gerektiğini ve yapılan tavsiyelere uyulmasının gerekliliğini ifade etmektedir. Akıllı, muhakemesi güçlü olan ve ileri görüşlü kimseler ile istişare etmek, yapılacak işte pişmanlık duymaktan kurtarır ve başarılı olmayı sağlar. Bu beyit aşğıdaki ayeti kerime ile anlamca örtüşmektedir:

١٣- وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ*

“(Yapacağım) işlerde onlara danış, bir kere de azmettin mi, artık Allah’a dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever.”⁶⁴

١٤- وَذُو الْحَقِّ لَا تَنْتَقِصْ حَقَّهُ ، ** فَإِنِ الْقَطِيعَةَ فِي نَقْصِهِ

“Hak sahibinin hakkını eksiltme. Zira düşmanlık hak eksikliğinden ortaya çıkar”.⁶⁵

Tarafe, bu beyitte bir nevi akrabaları tarafından uğradığı haksızlıklar neticesinde kazandığı adalet duygusunu ifade etmekte ve başkalarının hakkına riayet edilmesi hususundaki hassasiyetini ortaya koymaktadır. Şair bu mısradaki hak sahibinin hakkının eksiksiz teslim edilmesi gerektiğini söyleyerek başkasının hakkına geçmenin insanlar arasında düşmanlığa sebebiyet vereceği uyarısında bulunmaktadır.

١٥- وَلَا تَذْكَرِ الدَّهْرَ ، فِي مَجْلِسٍ ، ** حَدِيثًا إِذَا أَنْتَ لَمْ تُحْصِهِ

“Kesin olarak bilmediğin bir şeyi, herhangi bir mecliste asla söyleme.”⁶⁶

Tarafe, bu beyitte bilginin sağlamlığının gerekliliğine dikkat çekmiş ve bir ortamda yapılacak olan konuşmanın veya verilecek bir bilginin iyice öğrenilmesi ve aslının iyice araştırılması gerektiği uyarısında bulunarak sanki şöyle demektedir: Kesin olarak bilmediğin bir konuyu herhangi bir mecliste dile getirme. Zira sağlam bilgiye dayanmayan bir konuyu ortaya atıp onu başkalarına aktarmak, dedikodu ve iftira gibi olumsuzluklara yol açıp yanlış bilgilendirmeye sebep olur.

١٦- وَنُصِّ الْحَدِيثَ إِلَى أَهْلِهِ ، ** فَإِنِ الْوَثِيقَةَ فِي نَصِهِ

“Sözünü söyleyene (ehline) isnat et, zira güven sözünü ehline nispet etmektedir”.⁶⁷

Bu beyitte ortaya atılan bir sözün, bilgi sağlamlığı açısından ehline nispet

64 Ali ‘İmran suresi, 3/159.

65 Tarafe, a,g,e, s. 59.

66 Tarafe, a,g,e, s. 59.

67 Tarafe, a,g,e, s. 59.

edilerek aktarılmasının gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Sadece sahibine nispet edilen ifadenin daha fazla itibar göreceğinin altı çizilmektedir. Aksi halde kaynağı belli olmayan bir sözün bilgi değeri olsa bile nispet edileni belli olan bir ifade kadar değeri olamaz. Nitekim hadis ilminde de hadisin muteber olmasında hadisin Hz. Peygambere (s.a.v.) nispet edilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

١٧- وَلَا تَحْرَصَنَّ فَرْبَ امْرِئٍ ** حَرِيصٍ ، مُضَاعٍ عَلَى حَرِيصِهِ

*"Aşırı hırslı olma; zira nice hırslılar vardır ki; hırslarından dolayı helak olmuşlar."*⁶⁸

Şair, bu beyitte istekleri elde etme hususunda hırstan uzak durulması gerektiğini ifade ederek aşırı hırslı, yapılacak olan işleri olumsuz etkileyeceği ve aşırı hırs göstermenin, insanın helak olmasına sebep olabileceği mesajını vermektedir.

Onun bu beyti, Hz. Peygamberin (s.a.v.) şu hadisi ile örtüştüğünü söylemek mümkündür.

١٨- . وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَا ذُنُوبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حَرَصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ

Ka'b İbnu Mâlik (r.a.) anlatıyor: *"Resulülullah (s.a.v.) buyurdular ki; Bir sürüye salınan iki aç kurdun sürüye verdiği zarar, kişinin mal ve şeref hırsıyla dinine verdiği zarardan daha fazla değildir."*⁶⁹

١٩- وَكَمْ مِنْ فَتَى ، سَاقِطٍ عَقْلُهُ ** وَقَدْ يُعْجَبُ النَّاسُ مِنْ شَخْصِهِ

*"Akli dengesi yerinde olmayan nice gençler vardır ki siması insanların hoşuna gider."*⁷⁰

٢٠- وَأَخْرَجَ تَحْسِبُهُ أَنْوَكًا ** وَيَأْتِيكَ بِالْأَمْرِ مِنْ فَصِّهِ

*"İşin hakikatini ve değerlisini sana getirebilen bir başkasını da ahmak zannedersin"*⁷¹

Tarafe, bu iki beyitte insanların dış görünüşüne bakarak değer yüklenmemesinin gerekliliğine vurgu yaparak şöyle demektedir. "Bir takım insanlar vardır ki onların dış görünüşü senin hoşuna gider, fakat

68 Tarafe, a,g,e, s. 59.

69 Tirmizî, Zuhd, 43.

70 Tarafe, a,g,e, s. 60.

71 Tarafe, a,g,e, s. 60

göründükleri gibi akıllı ve şahsiyetli değildirler. Bir başka sınıf insanları akılsız ahmak zannedersin, fakat onlar göründüklerinin aksine akıllı ve maharetli kişilerdir". Bu beyit anlam olarak şu hadisi şerif ile örtüşmektedir:

٢١- إن الله لا ينظر إلى أجسادكم , ولا إلى صوركم , ولكن ينظر إلى قلوبكم.

"Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz. Ama o, sizin kalplerinize ve işlerinize bakar."⁷²

٢٢- وظلمُ ذوي القربى أشدُّ مضاضةً ** على المرءِ من وقعِ الحسامِ المِهْنَدِ

"Akrabalardan gelen zulüm, kişiye keskin bilenmiş Hint kılıcının darbesinden daha acı vericidir."⁷³

Tarafe, bu beyitte akrabaları tarafından uğradığı haksızlıkların verdiği acıyı dile getirerek akrabaları tarafından yapılan zulüm ve haksızlıkların çok acı verici olduğunu, onun verdiği acının bilenmiş keskin Hint kılıcının darbesinden bile daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Zira kişi zulme uğradığı zaman, yakınlarının onun yardımına koşmasını ve içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtulmasına yardımcı olmalarını umarken, tam tersine onlardan gelen zulüm onu hayal kırıklığına uğratabilecek ve etrafında ona yardım edecek kimse bulamadığı takdirde büyük sıkıntı ve acılara maruz kalacaktır.

٢٣- الخَيْرُ خَيْرٌ وَإِنْ طَالَ الزَّمَانُ بِهِ ** وَالشَّرُّ أَحَبُّ مَا أُوْعِيَتْ مِنْ زَادٍ

"Uzun zaman gecikse bile iyi, iyidir; kötü ise saklayıp muhafaza ettiğin şeylerin en çirkinidir."⁷⁴

Tarafe, bu beyitte iyiliğin gerçekleşeceği zaman uzak olsa bile iyilik iyiliktir diyerek yapılacak olan iyiliğin neticesi geç bile olsa iyiliğin değerini yitirmeyeceğini ve iyiliğin terk edilmemesi gerektiğini mesaj olarak vermektedir. Kötülüğün ise insanın hayatında yapabileceği en çirkin davranış olduğunu kendine özgü üslubuyla dile getirmektedir.

4. Şavaş İle İlgili Hikmetli Şiirleri

٢٤- قَدْ يَبْعَثُ الْأَمْرَ الْعَظِيمَ صَغِيرُهُ ، ** حَتَّى تَظَلَّ لَهُ الدَّمَاءُ تَصَبَّبَ

"Bazen küçük bir şey büyük bir olaya sebep olur, öyle ki bu yüzden durmadan kanlar akar."⁷⁵

72 Müslim, Birr, 33

73 Tarafe, a.g.e, s. 36.

74 Tarafe, a.g.e, s. 41.

75 Tarafe, a.g.e, s. 13.

Bu beyit Tarafe'nin amcalarının, annesini mirastan mahrum bırakmaları ve onlara haksızlık yapmaları neticesinde söylediği beyitlerdendir. Bu beyit ile amcalarını tehdit etmeye çalışmaktadır. Şair bu beyitte bütün büyük işlerin, küçük başlangıçlarla olacağını mesajını vererek ufak bir olumsuzluğun büyük felakete neden olabileceğini, küçük bir tartışmanın büyük kavgalara ve uzun bir müddet kan döken savaşlara sebep olabileceğini dile getirmektedir. Tarafe, bu beyit ile bir nevi insanın ufak bir menfaat elde etme uğruna, büyük felakete sebep olabilecek davranışlardan uzak durması gerektiğini ve böyle davranışların telafisi mümkün olmayan kötülükler sebebiyle olabileceğinin mesajını vermektedir.

5. Arkadaşlık İle İlgili Hikmetli Şiirleri

٢٥- وَقِرَافٌ مَنْ لَا يَسْتَفِيقُ دَعَاةً ** يُعَدِي كَمَا يُعَدِي الصَّحِيحَ الْأَجْرِبَ

“Kötülükten uzak durmayan kimseyle samîmî olman, uyuzun sağlıklıya hastalığını bulaştırdığı gibi sana kötülük bulaştırır.”⁷⁶

٢٦- عَنِ الْمَرْءِ لَا تَسْأَلُ وَسَلُّ عَنْ قَرِينِهِ ** فَكُلُّ قَرِينٍ بِالْمَقَارِنِ يُقْتَدِي

“Kişinin nasıl olduğunu değil kiminle arkadaş olduğunu sor, zira herkes arkadaş olduğu kişiye uyar.”⁷⁷

Şair, bu beyitlerde insanın arkadaş seçerken dikkatli olması gerektiğini ve iyi arkadaş seçmenin önemli olduğuna uyarıda bulunmaktadır. Tarafe'nin bu beyitte şöyle bir mesaj vermeye çalıştığı söylenebilir. Arkadaşın birey üzerinde büyük etkisi vardır. Kişinin arkadaşı iyi olduğunda ondan olumlu olarak etkilenir ve iyi olma yolunda mesafe kat eder. Aynı şekilde arkadaşı kötü olduğunda onun etkisiyle kötü yolun yolcusu olur ve hayatını kötü olarak yaşar. Bu beytin verdiği mesajla aşağıdaki hadisi şerifin verdiği mesaj örtüşmektedir.

٢٧- الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدَكُمْ مِنْ يُجَالِلِ

“Kişi arkadaşının dini üzeredir. O halde herkes kiminle arkadaşlık yaptığını baksın.”⁷⁸

٢٨- إِذَا أَنْتَ لَمْ تَنْفَعِ بَوَدِّكَ قُرْبَةً ** وَلَمْ تَنْكُ بِالْبُؤْسَى عَدُوًّا فَابْعِدْ

“Sevgin ile dostuna fayda, zorluklarla da düşmanına zarar vermezsen bırak git.”⁷⁹

76 Tarafe, a.g.e, s. 14.

77 Tarafe, a.g.e, s. 41.

78 Tirmizî, Zühd, 45.

79 Tarafe, a.g.e, s. 40.

Şair, bu beyitte bir kimsede iki vasfın bulunması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bunlardan birincisi, kişinin sevgisi ile dostlarına yakın olması ve onlara muhabbetiyle muamele ederek faydalı olması; ikincisi, düşmana karşı kahredici olabilmesidir. Tarafe, zımmen bu iki haslete sahip olan kişilerin güven verebilen kimseler olduğunu ve bunlar ile yakınlık kurulabileceği mesajını vermektedir.

٢٩- خَالِطِ النَّاسِ بِمَخْلُقٍ وَاسِعٍ ** لَا تُكُنْ كَلْبًا ، عَلَى النَّاسِ نَهْرًا

“İnsanlarla iyi geçin, onlara havlayıp saldıran köpek olma.”⁸⁰

İnsanlar ile iyi geçinen herkes tarafından beğeni kazanacağından ve toplum içerisinde değer elde edeceğinden şair, bu beyitte insanlar ile iyi geçinilmesi gerektiğini, muamelede geniş ahlak sahibi olunması gerektiğini ifade etmektedir. Toplumla iyi geçinmeyen ve etrafına yok yere saldırarak rahatsız eden kimseleri de saldırgan bir köpeğe benzeterek onların değer kaybeden ve toplum nezdinde itibar görmeyen kişiler olduğunu ifade etmektedir.

6. Diğer Konular İle İlgili Hikmetli Şiirleri

٣٠- لَعَمْرُكَ مَا أَمْرِي عَلَيَّ بِعَمَّةٍ ** نَحَارِي وَلَا لَيْلِي عَلَيَّ بِسَرْمَدٍ

“Ömrüne yemin ederim ki ne yapacağım iş hususunda gündüzüm karanlıktır ne de içinde yaşadığım gecem (içinde bulunduğum olumsuzluk) ebedidir.”⁸¹

Tarafe, bu beyitte kişinin başına gelebilecek sıkıntılara karşı dayanıklı olmasının gerekliliği ve onların bir gün biteceğini bilip dert etmemek gerektiği mesajını şöyle vermektedir: Ben bir şeyi yapmaya niyetlendiğimde onu sonuna kadar yaparım, olumsuzlukla karşılaştığım zaman da onu sabırla karşılarım ve bu yüzden herhangi bir olumsuzluk, gece uykularımın kaçmasına sebebiyet vermez. Çünkü her sıkıntının geçici olduğunu bilirim ve kendimi sıkıntıların akıntısına bırakmamın bir netice doğurmayacağını bilirim. Her birimizin, karşılaştığı olumsuzluklara karşı azimli olup akıllıca davranması lazım gelir ki içinde bulunduğu olumsuzlukların üstesinden gelebilsin.

Tarafe, bu beyitle bir nevi دوام الحال من الحال (içinde bulunan durumun devam etmesi imkânsızdır) kuralını hatırlatmaya çalışmaktadır.

80 Tarafe, a.g.e, s. 57.

81 Tarafe, a.g.e, s. 38.

۳۱- سُبْدِي لَكَ الْاَيَّامُ مَا كُنْتُ جَاهِلًا ** وَيَأْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَزُودْ

۳۲- وَيَأْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَبْعْ لَهُ ** بَتَاتًا ، وَلَمْ تَضْرِبْ لَهُ وَقْتَ مَوْعِدِ

“Günler, sana bilmediğin şeyleri gösterecek ve ücretini vermediğin kimseler sana haberler getirecektir.”

“Kendisiyle alışverişte bulunmadığın ve görüşme zamanı tayin etmediğin kimse sana haberler getirecektir”.⁸²

Tarafe, bu beyitte, üstü kapalı olarak şu mesajı vermeye çalışmaktadır: Sağa sola başvurarak öğrenmek istenilen bazı sıradan konuları araştırarak zamanı boşuna harcamamak lazım. Daha önemli meseleler dururken zamanla kendiliğinden ortaya çıkabilecek konular ile zihni meşgul etmemek ve bazı meseleleri öğrenmeye çalışmakta sabırlı olmak gerekir. Zira bilinmeyen bazı konular zamanı elince ortaya çıkacaktır, işin ehli olup görevlendirilmeyen kişiler tarafından bu konular zamanla haber verilecektir.

Hz. Peygamber, (s.a.v) Tarafe'nin bu beytini mesel olarak kullanmış ve bu beyti duyunca onun, nebilerin sözlerine benzediğini söylemiştir.⁸³

۳۳- ۴- كُلُّ امْرِيٍّ فِيمَا الْمَ بِهِ ** يَوْمًا ، يَبِينُ مَنْ الْغِي فُقْرُهُ

“Kimin başına günün birinde bela ve musibet gelirse, zengin mi fakir mi olduğu ortaya çıkar.”⁸⁴

Tarafe, bu beyitte bir nevi iyi dostun dar günde belli olacağına mesajını vererek şöyle demektedir: Bir gün, birisinin başına bela ve musibet geldiğinde ve yardım talep ettiğinde, yardım talep edilen kişinin gönlünün zengin mi fakir mi olduğu ortaya çıkar. Şöyle ki kişinin hali vakti yerinde olduğu zaman dostu çok olur, fakat sıkıntılı ve darda olan kişinin dostları az olur. Öyleyse dara düşüldüğü zaman dostluğunu devam ettiren ve sıkıntılarını paylaşan gerçek dosttur.⁸⁵

Sonuç

Her şair, şiirinde kendisine özgü üslup kullanmaktadır. Tarafe'nin de

82 Tarafe, a.g.e, s. 38-39.

83 el-Endelüsî, Ahmed b. Muhammed b. Abdurabih, *el-İkdu'l-ferîd*, (thk. Müfid Muhammed Kuma - ha), Beyrût, 1983, III, 78; el-Muttaki, Alauddîn Ali b. Hüsamuddîn, *Kenzü'l- ummâl fi süneni'l- akvâl ve'l-ef'âl*, Müessesü'r-Risale, 1981, III, 286.

84 Tarafe, a.g.e, s. 57.

85 eş-Şentemerî, a.g.e., s. 135

şairlerinde, kendisine özgü bir üslûbu vardır. Çalışmaya konu edindiğimiz hikmet içerikli şiirlerinde de bu üslup özgünlüğünü görmek mümkündür. Onun özgün üslubunu maddeler halinde şöyle özetleyebiliriz:

1- Şairin, şiirlerindeki hikmet içerikli olarak değerlendirdiğimiz beyitler, kendisinden önce ve sonra bulunan beyitler ile anlam uyumu bakımından siyak ve sibak ilişkisi içerisindedirler.

2- Şair, çoğu zaman hikmetli beyitlerini içinde bulunduğu hayat şartlarının etkisiyle söylediği için bu beyitleri, içinde bulunduğu sıkıntılar ile irtibatlı olarak dile getirir.

3- Tarafe'nin, şiirlerinde hikmet içerikli ifadeler, genel olarak peş peşe iki veya üç beyitte bulunur. Onun şiirlerinde üç beyti aşan hikmetli şiirlere nadiren rastlanabilir.

4- Hikmetleri söylemede, kendi maharetini ortaya koymaktan ziyade, hayatında yaşadığı sıkıntılar bağlamında hikmetli ifadeler kullanır ve bu hikmet içerikli ifadelerden sonra yaşadığı sıkıntıları anlatan beyitleri zikreder.

Kaynakça

Ahmed el-İskenderî-Ahmed Emin-Ali el-Cârim-Abdulaziz el-Bişrî-Ahmed

Dayf, *el-Mufasssal fi târîhi'l-edebi'l-arabi*, Dâru'l-İhyai'l-'Ulûm, Beyrut, trs. el-A'lem eş-Şentemerî, Ebu'l-Haccâc Yûsuf b. Süleyman b. İsa, *Şerhu Divâni Tarafe*, Beyrut, 2000.

Altıparmak, Ö. Faruk, *Hikmet ve Felsefe İlişkisi*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2003, sayı: 5

el-Buharî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Cami'u's-sahih*, Beyrût, trs.

Cemil Sa'liba, *el-Mu'cemu'l-felsefi*, Beyrût 1992.

Cevat, Ali, *el-Mufasssal fi târîhi'l-arab kable'l-İslam*, Bağdat, trs,

Cürçânî, Seyyid Şerîf, *Kita.bu't-ta'rîfât*, (thk. Muhammed Sıddık el-Minşevî), Dâru'l-fadile, trs.

Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi I*, Fenomen yay., Erzurum 2012.

Demirayak, Kenan-Ceviz Nurettin-Yanık, Nevzat, *Yedi Askı (Arap Edebiyatının Harikaları)*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2013

Ebu'l-Bekâ, Eyyub b. Musa el-Hüseynî el-Kûfî, *el-Külliyât mu'cemun fi'l-mustalahât ve't-turuku'l-lugaviyye*, Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1993.

- el-Endelusî, Ahmed b. Muhammed b. Abdurabih, *el-İkdu'l-ferîd*, (thk. Müfid Muhammed Kumayha), Beyrut, 1983.
- el-Fâhûrî, Hannâ, *Târihu'l-Edebi'l-Arabî*, (*el-edebu'l-Kadîm*), Dâru'l-cîl, Beyrut, 1998.
- Firûzabâdî, Mecduddin Muhammed b. Yakûb *el-Kâmûsu'l-muhît*, Müessesetu'r-risale, Beyrut, 1998.
- Furat, Ahmet Suphi, *Arap Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1996.
- İbn-i Hacer, Ahmed el-Askalânî, *Fethu'l bâri şerhu Sahihi'l-Buhârî*, Beyrut, 1996.
- İbn-i Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, *eş-Şi'r ve'ş-şu'arâ*, Beyrut, 1985.
- İbn-i Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî, *Suneni İbn-i Mâce*, (thk. Muhammed Fuad Abdalbaki), Dâru'l-Fikir, Beyrut, trs.
- İbn-i Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-'arab*, Dâru Sadır, Beyrut, trs.
- İbn Reşîk, Ebu Ali el-Hasan, *el-'Umde fi mehasini's-ş-i'ri ve âdâbihi ve nakdihî*, (thk. Muhammed Muhyeddîn Abdulhamid), Beyrut, 1981.
- İrfan el-Aşkar, Gâzî Taleymât, *Târihu'l-edebi'l-arabî*, Dâru'l-Fikir, Beyrut, 2007.
- el-İsfehânî, Ebu'l-Kasım Rağîb el-Hüseyin b. Muhammed, *el-Mufredât fi elfâzi'l-Kur'an*, Mektebetu Nezzâr Mustafa, trs.
- İşler, Emrullah, *Tarafe b. Abd*, DİA, İstanbul, 1992.
- Kırkız, Mustafa, *Züheyr b. Ebi Sülma ve Hikmet*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 1998.
- el-Kureşî, Ebu Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hattab, *Cemheretu eş'âri'l-'Arab*, (thk. Ali Muhammed el-Bicâvî), Nehdat-u Mısır, trs.
- Kutluer, İlhan, *Hikmet*, DİA, İstanbul, 1992.
- el-Muttaki, Alauddîn Ali b. Hüsamuddîn, *Kenzü'l- ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Müessetu'r-Risale, 1981.
- er-Rafî'î, Mustafa Sadık, *Târîhu âdâbi'l-Arab*, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut, 2000.
- er-Razî, Muhammed b. Ebû Bekr, *Muhtâru's-sıhah*, Daru'l-Kutubi'l-Mısriyye, Beyrut. 1967.

- Sa'id el-Afgânî, *Esvâku'l-'arab fi'l-cahilye ve'l-islâm*, Beyrut, 1993
- eş-Şinkîti, Ahmed Emin, *el-Muallakâtu'l-aşr ve ahabâru şuarâiha*, Dâru'n-Nasr, trs.
- Tarafe b. el-'Abd b. Sufyan b. Sa'd b. Mâlik, *Divanu Tarafe*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2003.
- et-Tirmizî, Muhammed b. İsa, *el-Cami'u's-sahih*, (thk. Ahmed Muhammed Şakir), Beyrut, trs.
- ez-Zevzenî, Ebu Abdillâh el-Hüseyni b. Ahmed, *Şerhu'l-muallakâti'l- aşri*, Dâru'l-Mektebeti'l-Hayat, Beyrut, 1983.
- er-Ziriklî, Hayruddîn, *el-A'lam*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, Beyrut 2002.